

Viru raba

KESKKONNAAMET

Lahemaa rahvusparki valitseja:
Keskkonnaamet
45435 Palmse
Tel 329 5535
www.keskkonnaamet.ee
www.lahemaa.ee

**Lahemaa rahvusparki
küllastuse korraldaja:**
Riigimetsa Majandamise Keskus
45435 Palmse
Tel 329 5555
www.rmk.ee

Tekst: Kaia Kauts
Kujundus: Hele Hanson-Penu
Fotod: Arne Kaasik, Sven Začek,
Kaia Kauts ja Kerli Kõue
© Keskkonnaamet 2010

roheline trükis
Trükitud 100% taastoodetud paberile Cyclus looduslike õlide ja värvidega
© Ecoprint

Rabamännikus kohtab ka mustikale sarnast **sinikat**, kes sarnaselt mustikale on suvehaljas kääbuspõõsas. Sinika marjad on mustikatest tunduvalt sinisemad ning mitte nii ümmargused ning erinevalt mustikast ei arene sinikal pikki maa-siseseid roomavaid risoome, mille abil kiiresti levida. Nii sinika kui ka mustika marju katab iseloomulik valkjas vahakirme. Sinika rahvapärane nimetus joovikas on tulnud sellest, et mõnedel inimestel kutsub ta marjade liigne sömine esile joobe tunde.

Kiiresti hakkab ninna igihaljale **sookailule** iseloomulik vänge lõhn, mis paljudel pea valutama paneb. Lisaks lõhnale on taim äratuntav kitsaste, alt punakasvildiste lehtede poolest. Kevadeti kaunistavad sookailu suured valged õiekännased varretippudes.

Küüvits on igihaljas kääbuspõõsas. Tema lehed on nahkjad, pealt sinakasroheline pinnaga ning altpoolt kaetud valge vahakihiga. Õied on kupukujulised ning koondunud 6-kaupa varre tippu, värvus varieerub roosakaspunasest valgeni.

Rabamurakas on võsundiline 2-kojaline rohttaim. Tema leht on ümarneerjas ning tumeroheline. Vilja kutsutakse marjaks, kuigi tegemist on koguluuviljaga. Murakamari on toorena punakas, valminuna kuldkollane. Saak on aastati väga erinev, kuna viljumine on tundlik öökülmade ja ka teiste ebasoodsate ilmastikutingimuste osas.

Tähelepanelikult rabapinnast silmitsedes märkab siin nii ümarlehist kui ka pikalehist **huulheina**. Nad mõlemad on putuktoidulised. Huulheina lehed on putukate püüdmiseks kaetud kleepuva limaga ning seedimiseks on

VAADE TORNIST

SOOKURG

leheservades kuni 6 mm pikkused karvakesed. Ümarlehisel huulheina võrreldes on pikalehisel huulheina lehed tunduvalt suuremad ja piklikumad. Viimane suudab kinni püüda kuni sentimeetrise putuka. Värvuselt on mõlemad liigid punakaslillad. Huulheina abil saab kindlaks määrata turbasambla juurdekasvu aastast. Ta peab igal aastal juurde kasvatama uue võsu, et turbasambla kasvuga sammu pidada. Kuna soos lagunevad jäävused aeglaselt, on sambla sees näha olevate viimaste aastate juurdekasvude ja lehekodarike abil võimalik mõõta, kui palju on sambla kiht mingil aastal paksenenud.

Rabamättad on sügisel täis pigitud punaseid, hapukaid marju, mis on üksteisega ühendatud justkui jõhviga. Nii kummaline, kui see ka ei tundu on **jõhvika** näol tegemist hoopis kääbuspõõsaga – tema liaani meenutavad varred on esimesel aastal rohtsed ning seejärel puituvad. Tumerohelised lehed, mis kinnituvad varrele vahelduvalt, on väikesed ja munajad.

Vaevakasse ei pruugi esimesel vaatlusel teiste puhmaste vahel isegi märgata – ta ei meenuta ligilähedaseltki oma puukujulisi suguvendi. Kasvult küündib ta keskmiselt poole meetrini, kuid leidub ka pikemakasvulisi. Vaevakase sentimeetrise läbimõõduga lehed meenutavad litreid.

LINNUD

Rabas elavad linnud, kes eelistavad vaikust, rahu ning niiskust.

Kaljukotkas, kelle meelissaagiks on jäneseid, tedred, pardid varesed jt, on edukas jahipidaja. Tema tiibade 2-meetrine siruulatus võimaldab lennata aeglaselt ja madalalt. Kaljukotka koduala ulatub 50 kuni 100 km², mille piires asetseb mitu pesakohta – neid kasutatakse vastavalt vajadusele.

Sügiseti kohtab soodes tuhkhalli sulestikuga **sookurgi**, kelle jaoks lauka-rabad on sügisrände ajal ohututeks õibimispaikadeks. Linnule on iseloomulikeks tunnusteks mustad hoosuled ja kurgualune ning puhmasjalt alla rippuv saba, vanalinnul peas paiknev punane laik. Sookured elutsevad soostuvatel raiesmikel, rannikujärvedel,

SÜGISENE VIRU RABA

SEPTEMBRIKUU HOMMIK

roostikes, võsastuvatel niitudel ja kopratammide-tagustel märgaladel.

Värvulistest on rabas rohkearvuliselt esindatud metskiur ja metsvint. Hõbekajakad, pardid ja vardid kasutavad ära laugaste olemasolu – nad pesitsevad rabasaartel.

LOOMAD

Kuna lageraba pakub vähe toitu ja varjet, kohtab loomi pigem servaaladel ja seljandikel, kus on rohkem võimalusi märkamatuks jääda. Rabas käivad jahti pidamas karu ja hunt, vahel ka ilves. Kährrik otsib soodes marju, hiiri ja linnupesid. Metssiga kohtab seljandikel poegimise ajal. Talvel võib märgata põtra, kes jätab endast lumme sügavaid puhkeasemeid.

MATKARADA

Õpperaja läbimiseks on mitu erinevat võimalust – tuleb vaid otsustada, kui suurt vahemaad läbida soovitakse.

Viru raba õpperada algab Tallinna-Narva maanteelt Loksale viiva tee esimeselt kilomeetrilt ja lõpeb Vana-Narva maantee ääres. Raba läbib 3,4 km pikkune matkarada kulgeb enamasti mööda laudteed. Rada on kergesti ligipääsetav ning tähistatud puudel valge-rohelise-valge markeeringuga.

Samuti on tähistatud 5,5 km pikkune ringikujuline õpperada, mis kulgeb mööda laudteed ning piki Viru raba loodeserva piiravat luiteharja (rajalõik tähistatud sinise markeeringuga puudel) tagasi parklasse.

Raja ääres on puhke- ja vaatlusplatvorme ning raja keskel vaatlustorn, liikumist hõlbustavad infotahvlid ning viidad.

VIRU RABA

JUULIKUU HOMMIK

Selle protsessi peapõhjuseks on tõsiasi, et ammendunud maardlad hakkavad turba lagunemisel õhku paiskama suurtes kogustes kliima soojenemist põhjustavat süsihappegaasi.

Älves on märg, ajuti veega täituv lohk, mis koosneb vett täis turbast. Raba kasvades võib älvest moodustuda vaba-veeline laugas. Rabale iseloomulikud veekogud tekivad tingimustel kui raba on vähemalt 3000 aastat vana, läbimõõduga vähemalt 1 km ning lauge pinnaga – sel moel ei jõua kogu sademetest tulev vesi ära nõrguda ning koguneb laugastesse. Laukavesi on huumushapete tõttu süngelt pruunikas. Rabavesi on happeline, sisaldab palju orgaanilist ja vähe mineraalset ainet, kuid just seetõttu on see üks puhtamaid looduses. Laugastes on peaaegu võimatu näha vetikaid või kohata veetaimi, samuti on mineraalainete vähesuse tõttu ebasobilik elupaik organismidele, kes vajavad luude või kodade jaoks lupja.

TAIMESTIK

Siinne matkarada läbib erinevaid kooslusi. **Palumänniku** alt maapinnalt leiab Eestis tavaliseid samblaid: palusammalt ja harilikku laanikut. Alustaimestik on suhteliselt hõre: leidub kanarbikku, pohla, mustikat ja paluhärgheina, sügisei mitmesuguseid söögiseeni. Põõsaid ja teisi puid peale mändide pole.

ÜMARALEHINE HUULHEIN

Vällamäe Eesti pindalast katavad sood 22,3% ning kõrgemale arengutasemele arenenud rabad 7,7%. Sood teke saab laiemalt jagada kaheks: 1) soo teke veekogust; 2) vee kogunemine algselt kuiva kohta, mille tagajärjel tekib soo.

Soo on liigniiske ala, kus suurem osa taimejäänustest jääb veerohkuse ja hapnikupuuduse tõttu lagunemata ning ladestub turbana. Soid jaotatakse arengustaadiumite järgi kolmeks: madal- ja siirdesooks ning rabaks. Raba on soo arengu kõrgeim ja püsivaim staadium, kus kumer turvapind on niivõrd paks, et taimejuured enam põhjaveeni ei ulatu. Seetõttu sõltub rabataimestik sademetest.

Viru raba asub kohas, kus pärast liustikujää sulamist ning jääpaisjärvede taandumist oli järv, mille muda-setted asuvad siiani soopõhjas. Järve kinnikasvamisel umbes 5000 aastat tagasi hakkaski tekkima raba, mille laienemisele panid piirid teda ümbritsevad luitevallid. Kuna turba juurdekasv aastas on keskmiselt 1 mm ning turbalasundi paksus ligikaudu 3 m, saab lihtsaid arvutusi teostades Viru raba vanuseks ligikaudu 3000 aastat. Pindalalt (235 ha) on Viru raba suhteliselt väike, kuid sellele vaatamata näeb siin kõike, mis kõrgsoole iseloomulik. Siin on esindatud paks turbalasund, liigivaene taimestik ning laukad ja älved. Lähiminekis on Viru rabas toodetud freesimismenetlusel turbapuru, kuid varude ammendumise tõttu otsitakse tänapäeval erinevaid meetodeid freesturbavälja taasrabastamiseks.

PIKALEHINE HUULHEIN

Nõmmemetsad on kasvukohaks samblikele. Kui midu on viimatinimetatu väga sarnane palumetsale, iseloomustab teda hoopis lillaõielise kanarbiku, lõhnava nõmm-liivatee ja heleda põdrasambliku esinemine alustaimestikus. Põdrasamblike on siin mitu liiki, mis erinevad üksteisest põõsasja rakise värvuse ja harunemisviisi poolest. Rahvasuus on laialt levinud nimetus põdrasammal, sest süsi-vesikute sisalduse tõttu kõlbbab ta toiduks põhjapõtradele ja hädapärast ka inimestele.

Piklikel rabapeenardel kasvavad rabamännid koos sookailu, sinika, mustika ja kanarbikuga, kuid puudeta peenrail näeb pigem kukemarja, murakat, kanarbikku ja tuppvillpead. Älvestel kasvavad: küüvits, huulhein, jõhvikas ning rabakas.

Turbasammal on raba tähtsaim taim –ta suudab kasvada sademetevee ja vähete mineraalainete tingimustes, talletada vett ning muuta seda happeliseks. Vett suudab turbasammal endasse imeda kuni 20 korda rohkem, kui ta ise kaalub. See on võimalik tänu eriliste veekogumiskudele ning osade okste, varte ja lehtede omapärasele veejaotussüsteemile. Turbasamblaid iseloomustab punakas või valkjas värvus ning kimpudena asetsevad oksad. Selles perekonnas tuntakse Eestis 37 liiki.

Rabas ehk kõrgsoos hakkavad esimesena silma kidurad **rabamännid**, mis meenutavad pigem põõsaid. Rabamännikus suudavad needsamad puud kasvada kuni 5-meetri kõrgusteks, sest sealne toitainete hulk ja veerežiim on tunduvalt soodsamad. Rabamändide korp vahetub suhteliselt aeglaselt ning seetõttu kasvavad seal mitmed samblikud.

